

Vis maior káresemények tapasztalatai Pest megyében

Absztrakt

Pest megye területén a természeti veszélyeztető hatások közül a felszíni, felszín alatti vizekhez és a csapadéktevékenységhez kapcsolódó káresemények a legjelentősebbek. A településeket az elmúlt időszakban 3-4 évente elérő Duna–Ipoly, Zagyva folyók árvizén és a megye déli területén megjelenő belvízen túl rendkívül gyakorivá váltak a villámárvizek okozta helyi vízkárok.

A kárterületen elsősorban mechanikai rombolások formájában jelennek meg az ilyen jelenségek okozta károk, és a településekre nagy terhet rónak. A 9/2011. (II. 15.) Korm. rendelet a vis maior támogatás felhasználásának részletes szabályairól alapján benyújtott bejelentések jelentős részét a csapadéktevékenység miatt sérült utak, vízelvezető rendszerek, illetve partfalomlások teszik ki.

A hegy-, illetve dombvidéki területeken a rendszeressé vált, nagy intenzitású lokális csapadék elvezetésére a már meglévő, belterületen jellemzően karbantartott, de elavult és kis átfolyást megengedő rendszerek alkalmatlanok. A közép-magyarországi régió okán elmaradt fejlesztési pénzek hiánya nemcsak az önkormányzati utaknál, hanem a vízelvezetést biztosító, lassító és tározó létesítményeknél is megmutatkozik. A vízelvezető árkok mederlapjai, a kisebb gyalogoshídlábak gyakran bedőlnek, a beton mederfalak alámosódnak és leszakadnak, míg a föld mederfalak berágódása, beomlása jellemző.

A kisebb káresemények után az önkormányzatok a minimális javításokat önerőből végzik, azonban az eredeti állapotra történő visszaállítást, esetleg fejlesztést – főként a kis hegyvidéki településeken – a forráshiány miatt nem. Így viszont az utak, vízelvezető rendszerek, partfalak és pincerendszerek folyamatos romlása előbb-utóbb azok bedőléséhez vezet.

A megfelelő vízelvezetés hiánya a szilárd felszínnel, útpadkával nem rendelkező – jellemzően murvás – utakon azonnali károsodásokat okoz, és a közlekedésbiztonságot kiemelten a hegyvidéki településeken veszélyezteti. Évek óta tartó tendencia, hogy a tűzoltói beavatkozások során a műszaki mentések száma meghaladja a tűzeseti beavatkozások számát. A műszaki mentések számának jelentős részét a rendkívüli időjárási viszonyokból keletkező események elhárítása teszi ki. A bordás, mély árkokkal, vízátfolyásokkal szabdalt közút a beavatkozó szervezetek vonulási idejét nagymértékben megnöveli, a hulladékszállítási közszolgáltatás végzését és a tömegközlekedést is megnehezíti. A kialakult helyi vízkárok megfelelő technológiával történő helyreállítása azonban hozzájárul ahhoz, hogy a települések árvízvédelme, a lakosság élet- és vagyonbiztonsága magasabb szinten valósuljon meg. Így a későbbiek során esetlegesen szükségessé váló árvízi védekezés érdekében a településekre csoportosítandó beavatkozó erők-eszközök száma csökkenthető, illetve a vis maior keretet érintő költségigény várhatóan alacsonyabb lesz.

Bevezetés

A vis maior támogatás célja – a vis maior támogatás felhasználásának részletes szabályairól szóló 9/2011. (II. 15.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Rendelet) alapján – az egyes természeti károkból

adódó, indokolt és szükséges védekezéssel összefüggő kiadások részbeni vagy teljes megtérítése, a helyi önkormányzat tulajdonában lévő építményben vagy a helyi önkormányzat vagyongazdálkodásában – a Magyar Állam tulajdonában – lévő, kötelező feladatellátást szolgáló épületben a vis maior események okozta károk helyreállításának és a katasztrófavédelmi szűnyoggyérítéssel összefüggő kiadások részbeni támogatása. E rendelet határozza meg a helyi önkormányzatok vis maior támogatás igénylésének, döntési rendszerének, folyósításának, a felhasználásáról szóló elszámolásnak és a vis maior támogatás ellenőrzésének részletes szabályait.

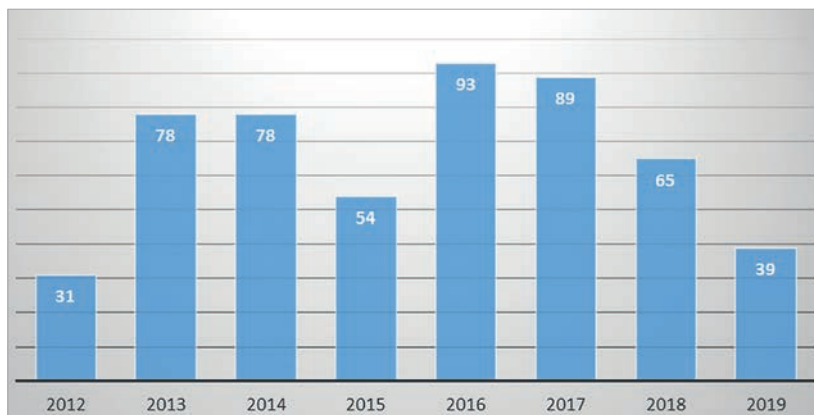
A Rendelet alapján a Belügyminisztérium támogatást nyújthat az önkormányzatoknak:

- a) az előre nem látható természeti vagy más eredetű erők által fenyegető veszély bekövetkezésének lehetősége miatt szükségessé váló, indokolt védekezés kiadásainak részbeni vagy teljes támogatására, valamint,
- b) a biztosításból vagy egyéb módon megtérülő károk figyelembevételével – a helyi önkormányzat tulajdonában lévő kötelező önkormányzati feladatok ellátását szolgáló vagy helyi önkormányzat által törvény alapján kötelezően működtetett épületet, építményt, partfalat vagy a helyi önkormányzat vagyongazdálkodásában és az állam tulajdonában lévő kötelező önkormányzati feladatok ellátását szolgáló épületet sújtó, előre nem látható természeti vagy más eredetű erők által okozott károk helyreállításának részbeni támogatására [1 p4].

2012-től 2019-ig az önkormányzatok, különböző káresemények kapcsán, országosan közel 3100 darab vis maior bejelentést tettek a védekezési többletkiadás és a kötelező önkormányzati feladatot ellátó önkormányzati ingatlanokban esett károk részbeni helyreállítása érdekében.

Pest megye sajátosságai

A megye területén a természeti veszélyeztető hatások közül a felszíni, felszín alatti vizekhez és a csapadéktevékenységhez kapcsolódó káresemények a legjelentősebbek. A településeket az elmúlt időszakban 3-4 évente elérő Duna–Ipoly, Zagyva folyók árvízén és a megye déli területén megjelenő belvízen túl rendkívül gyakorivá váltak az északi hegyvidéki területeken a villámárvizek okozta helyi vízkárok. A kárterületen elsősorban mechanikai rombolások formájában jelennek meg az ilyen jelenségek okozta károk, és a településekre nagy terhet rónak [2 p1].

1. ábra: Az elmúlt években bejelentett vis maior káresemények Pest megyében (a szerző szerkesztése)

A 2012–2019 között benyújtott pályázatok száma: 527 db.

A 2012–2019 között végrehajtott katasztrófavédelmi ellenőrzések száma: 794 db.

A 2012–2019 között bejelentett kárigény: 15,6 milliárd forint.

A legjellemzőbb kiváltó hatások

Csapadék és hóolvadás

A Dunán és az Ipolyon megjelenő, legtöbbször együttes árvíz a vis maior állami keretből jellemzően védekezési feladatok ellátásának támogatását, kisebb mértékben a helyreállítási igényeket jeleníti meg. A megyében állami, illetve önkormányzati védvonalakon folyó árvíz elleni védekezés során a költségek jelentős részét a megépített árvízvédelmi művek, szállítási feladatok, földmunkagéppel végzett munkaórák és a védekezési feladatok ellátásának biztosítása teszi ki.

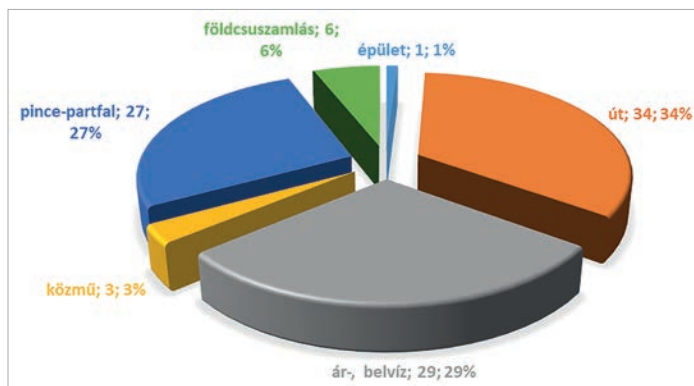
Pest megye területén közel félszáz olyan gyors lefolyású patak található, amelynek a villámárvíz elleni védekezés leginkább csak megelőzéssel lehetséges. A Börzsöny, Pilis hegység természetes vízelvezetőin, patakjain megjelenő árhullám levonulása nagyon rövid, jellemzően 1,5-3 óra. A tűzoltói beavatkozás kimerül az élet- és vagyonmentésben, a vízkormányzási feladatok végzése kevés eredménnyel jár. A helyreállítás viszont költség- és időigényes. A hegy- és dombvidéki területeken a rendszeressé vált nagy intenzitású lokális csapadék elvezetésére a már meglévő, belterületen jellemzően karbantartott, de elavult és kis átfolyást megengedő rendszerek alkalmatlanok. A közép-magyarországi régió okán elmaradt fejlesztési pénzek hiánya nemcsak az önkormányzati utaknál, hanem a vízelvezetést biztosító, lassító és tározó létesítményeknél is megmutatkozik. A vízelvezető árkok mederlapjai, a kisebb gyalogoshídlábak gyakran bedőlnek, a beton mederfalak alámosódnak és leszakadnak, míg a föld mederfalak berágódása, beomlása jellemző.

Földtani hatások

A megye területén nagyon sok felszínmozgásos terület található. Ezeknek a területeknek a beépítését, felhasználását nem megfelelően korlátozták, így a káresemények során a közművek, utak, épületek gyakori sérülése tapasztalható. A talajösszetételen túl megjelenik a hosszú időn keresztül elhúzódó csapadéktevékenység miatt átázott felszín, a régi épületek többszintes alápincézettsége és a közművesítés esetleges problémái.

Pince- és partfalomlások: a kisebb káresemények után az önkormányzatok a minimális javításokat önerőből végzik, azonban az eredeti állapotra történő visszaállítást, esetleg fejlesztést – főként a kis hegyvidéki településeken – a forráshiány miatt nem. Így viszont az utak, vízelvezető rendszerek, partfalak és pincerendszerek folyamatos romlása előbb-utóbb azok bedőléséhez vezet.

A legtöbbszőr megjelenő károsodások

2. ábra: Vis maior károk típus szerinti arányai 2012–2019 (a szerző szerkesztése)

Utak: a megye sűrűn lakott része agglomerációs terület, ahol a sok Budapestről kiköltöző a szilárd burkolat és vízvezető rendszer nélküli önkormányzati utakon jár és építkezik. Ezeknek a forgalom által jelentősen terhelt utaknak a sérülése rendszeres és visszatérő.

Megoldások

A megfelelő vízvezetés hiánya a szilárd felszínnel, útpadkával nem rendelkező – jellemzően murvás – utakon azonnali károsodásokat okoz, és a közlekedésbiztonságot kiemelten a hegyvidéki településeken veszélyezteti. Évek óta tartó tendencia, hogy a tűzoltói beavatkozások során a műszaki mentések száma meghaladja a tűzeseti beavatkozások számát. A műszaki mentések számának jelentős részét a rendkívüli időjárási viszonyokból keletkező események elhárítása teszi ki [3 p1]. A bordás, mély árkokkal, vízátfolyásokkal szabdaltságot a beavatkozó szervezetek vonulási idejét nagymértékben megnöveli, a hulladékszállítási közszolgáltatás végzését és a tömegközlekedést is megnehezíti. A kormányhivatal által koordinált vis maior bizottság a kormányrendeletben foglalt költséghatékonyság érvényesülése érdekében javasolja a ki nem épült vízvezetés önkormányzati önerőből történő megvalósítását. Így a későbbiek során esetlegesen szükségessé váló árvízi védekezés érdekében a településekre csoportosítandó beavatkozó erők-eszközök száma csökkenthető, illetve a vis maior keretet érintő költségigény várhatóan alacsonyabb lesz.

Felhasznált irodalom

1. Belügyminisztérium. Útmutató a 2019. évi vis maior támogatás igényléséhez.
2. Horváth N. Török-patak villámárvizei Szokolya község területén. Védelemtudomány [Internet]. 2017 június [letöltve 2019. október 10.];2(2):125–134. Elérhető: www.vedelemtudomany.hu/articles/08-horvath.pdf
3. Bérczi L. Közlekedéssel összefüggő tűzoltósági feladatok és a fejlesztés lehetőségei. Védelem [Internet]. Elérhető: www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/335-kozlekedessel-osszefuggo-tuzoltosagi-feladatok-es-a-fejleszt-es-lehetosegei.pdf